

ERDÉLYI LEVELEK (V.)

Uram!

Hónapok múltak el, mióta utolszor írtam Önnek, és nem eredendő lustaságom volt oka a hosszú hallgatásnak. Vártam, váraкоztam, hátha valami határozott fordulatról, valami kialakulásról tudnék beszámolni. Hiába vártam. A világnak lehetett ilyen arcúlatja a Teremtés harmadik napján. Határozatlan kontúrok, ködgomolyok, céltalan mozgás, pillanatra megnyíló perspektívák után koromsötétség, ma csupa jótvárás. Holnap minden rosszra felkészültség és egy határozatlan, de annál aggodalmasabb érzés: hogy alattunk, felettünk, körülöttünk nagy erők feszülnek, valami készül, valami lesz, valami új, reánk jön valami sors, aminek részesei leszünk, csak részesei, nem kovácsai...

„Lengyelország veszélyben!+ – harsogják a francia lapok. Igen – a lengyel gróf alighanem a vízbe fúl, de a parton éneklő kórus félti a ruháját, nem ugrik utána. „Európa gazdasági csőd előtt!” – (Londontól Bukarestig vért izzadnak a finánc kapacitások!) –, de Európa diplomáciai lelkiismerete csak mosolyog. Mintha mondaná: „Úgy? csőd előtt áll? Már azt hittük, hogy utána van...” Ezt a cinikus fintort, ezt a bornírt mosolyt látja meg először az eljövendő századok írója, ha a mi napjainkra visszanéz.

Egyebet semmit. Ez a korszak átkozott minden korszakok között. Nem termelt nagy embereket. Csak közepeseket, háromnegyed tehetségeket – „mennél több van belőlük, annál rosszabb”. Nem termelt...? Itt álljunk meg egy szóra.

... És ha termelt volna!? Olyan a mi világunk, a mi életünk, hogy itt a pusztaság elég? Él ebben a társadalomban szikrája a tiszteletnek? Van-e közöttünk, aki megérezni, s ha megérezte, nyílt szívvel hirdetni is képes: Numen adest. S ha kik meghallanák – utat nyitnak neki?

Utat a tehetségnek?

Mit én most kérdőjellel s ezer kétkedéssel írtam, ezerkilencszáztizenötben felkiáltó jellel írták ezt a mondatot: Utat a tehetségnek! Uram, emlékszik-e? Bethman Holweg... az új orientáció... az új kurzus... utat a tehetségnek...

Emlékszik-e? Győzelmeik tetőpontján álltak a központi hatalmak, de a föld alól morajlást hallottak már, kik tudnak hallani. A hang még nem fenyegetett, csak intett: így tovább nem mehet; győzzünk, vagy veszítsünk, új élet kell nekünk; ne higgye senki, hogy ott lehet folytatni, ahol a háború első napján abbahagytuk, új kurzust akarunk, új orientációt...

A birodalmi kancellár a végszót visszaadta:

– Új orientációt...

És?

És maradt a központi hatalmak országaiban minden a régiben. Hárombalkezes diplomaták csináltak külpolitikát, négybalkezesek csinálták a belsőt. És hirdettek *eltipró* békét, *erőtéljes* békét, *német* békét.

És?

És elkövetkezett olyan katonai veresége a központi hatalmaknak, amilyenről még nem számolt be a világtörténelem.

És aztán?

És aztán: itt állunk, mert másként nem tehetünk, és folytatjuk pont ott, ahol a háború első napján abbahagytuk, és a kutya se beszél új kurzusról, és hangosan mondani én se merem, csak írni merem Önnek, hogy: utat a tehetségnek! Európa betegágya mellől álljanak félre a kurzuslók, engedjék oda az orvosokat. Utat a tehetségnek – mielőtt kurzuslói a beteget megölik. Az országok kormányrúdjá mellől is távozzanak, akiknek semmi más minősítésük nincs,

minthogy: *ismert nevek voltak már a háború előtt.* És a közélet minden mezőit is, a leggyorsabb tempóban ürítsék ki azok, kik ott tartózkodásuk egyetlen okául azt hozhatják: hogy ott a fű kövér.

Sietve, gyorsan visszavonulni, napszámos sorba vagy feledségbe, vagy akárhova, csak gyorsan elvonulni és átadni a teret az arravalónak, a hivatottnak, a tehetségnek...

Csak írni merem ezt, Uram, hangosan mondani nem. Nem áll mögöttem senki, szemben velem sokan, kik mind perverz szerelemmel a tehetetlent ölelik, mondván: „Ez az én szerelmes fiam, kiből nekem kedvem telik.”

Zord Idő, 1920. 13. szám